

Par likumprojektu „Par personas tiesībām reliģisku apsvērumu dēļ pases attēlam fotografēties ar galvassegu”.

Tiesībsargs savas kompetences ietvaros ierosināja pārbaudes lietu par Ministru kabineta 2004.gada 22.aprīļa noteikumu Nr.378 „Noteikumi par pilsoņu personas apliecībām, nepilsoņu personas apliecībām, pilsoņu pasēm, nepilsoņu pasēm un bezvalstnieku ceļošanas dokumentiem” (turpmāk – Noteikumi) 7.pielikuma 4.6. apakšpunkta iespējamu neatbilstību tiesībām uz reliģijas brīvību. Pārbaudes lietas ietvaros 2007.gada 4.aprīlī Tiesībsargs nosūtījis Ministru prezidentam adresētu vēstuli ar šādu argumentāciju:

Saskaņā ar Personu apliecinošu dokumentu likuma 2.panta pirmo daļu „Personu apliecinošs dokuments ir likumā pilnvarotas valsts institūcijas izsniegts dokuments, kas apliecina tā turētāja identitāti.” No tā paša likuma 5.panta 1.daļas 1.h apakšpunkta secināms, ka fotoattēls ir nepieciešama pasē iekļauta informācija par dokumenta turētāju. Konkrētāk personu apliecību, pasu un bezvalstnieku ceļošanas dokumentu fotogrāfijām un fotoattēliem izvirzītas prasības ir reglamentētas augstākminētajos Noteikumos.

Noteikumu 15.2.apakšpunktā noteikts, ka personas apliecības vai pases saņemšanai personai jāiesniedz „divas fotogrāfijas, kas izgatavotas saskaņā ar šo noteikumu 7.pielikumu”.

Noteikumu 7.pielikums nosaka prasības, kurām jāatbilst fotogrāfijām, lai nodrošinātu kvalitatīvu personas apliecības un pases noformēšanu. Noteikumu 7.pielikuma 4.punkts regulē personas izskatu fotogrāfijā, konkrēti nosakot kritērijus par brillēm, galvassegām un apģērbu. Minētā pielikuma 4.6.apakšpunkts nosaka, ka fotogrāfijā „persona ir bez galvassegas”. Secināms, ka šis regulējums satur tiesību uz reliģijas brīvību ierobežojumus, jo fotogrāfijās neļauj izmantot attiecīgas galvassegas personām, kuru reliģiskie (konfesionālie) noteikumi nosaka to darīt.

Tiesības uz reliģijas brīvību ir noteiktas Satversmes 99.pantā, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 9.pantā, kā arī citos starptautiskajos tiesību aktos.

Konvencijas 9.panta pirmais punkts nosaka: „Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību; šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai ticībai, kā vienatnē tā kopā ar citiem, publiski vai privāti, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību.” Tomēr, saskaņā ar tā paša panta otro punktu, šīs tiesības nav absolūtas un var tikt ierobežotas „tikai likumā paredzētajā kārtībā tai apmērā, kas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, lai nodrošinātu sabiedrisko drošību, aizsargātu sabiedrisko kārtību, veselību vai tikumību, vai aizsargātu citu cilvēku tiesības un brīvības”. Kā vairākos spriedumos[1] norādīja Eiropas Cilvēktiesību tiesa, tiesības uz reliģijas brīvību Konvencijas kontekstā ir viens no demokrātiskas sabiedrības pamatiem. Reliģijas izpratnē šīs tiesības ir viens no svarīgākajiem elementiem, kā ticīgie cilvēki saglabā savu identitāti un dzīves uzskatus. Tomēr arī ateistiem, skeptiķiem un neieinteresētiem Konvencijas 9.pants nostiprina tiesības uz domu un apziņas brīvību. Plurālisms, kā neatņemama demokrātiskās sabiedrības sastāvdaļa, ir atkarīgs no šo tiesību nostiprināšanas un ievērošanas[2].

Nemot vērā Konvencijas 9.panta struktūru un iespējamiem pamatotiem tiesību uz reliģijas brīvību ierobežojumiem, Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka katrā konkrētā gadījumā šie ierobežojumi jāvērtē no leģitimitātes un samērīguma pozīcijām[3].

Šajā gadījumā var secināt, ka Noteikumu 7.pielikuma 4.6.apakšpunkta mērķis ir drošības apsvērumi, respektīvi, apliecību un pasu fotogrāfijās personām jābūt atpazīstamām. Savukārt, saskaņā ar samērīguma principu ir nepieciešams izvērtēt, vai attiecīgs beznosacījumu aizliegums lietot galvassegu vai speciālu reliģisko apģērbu ir vienīgais veids leģitīma mērķa sasniegšanai un vai tas ir sabiedrības interesēs (vai ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā), proti, vai tā rezultātā sabiedrība iegūst nozīmīgu labumu. Vērtējot lietas apstākļus, Tiesībsarga birojā tika analizēta citu valstu pieredze, kā arī tika pieprasīts Latvijas atbildīgo iestāžu viedoklis.

Tiesībsarga biroja rīcībā esošā informācija liecina par to, ka pasaules valstu prakse jautājumos par personu apliecību un pasu fotogrāfijām ir dažāda. Lielbritānijā prasības pasu fotogrāfijām pieļauj iespēju galvassegu lietošanai, ja tas ir saistīts ar reliģisko pārliecību vai medicīniskiem apsvērumiem[4] (skat. arī pielikumā). Līdzīgs regulējums ir spēkā arī Vācijā[5], Somijā[6], Nīderlandē[7] un Dānijā[8]. Tajās valstīs, kur apliecību, pasu vai citu dokumentu fotogrāfijās ir atļauts lietot galvassegas vai citus apģērba elementus saskaņā ar attiecīgās reliģijas priekšrakstiem, robežsardze un citi speciālie dienesti izstrādāja un ieviesa cilvēktiesībām atbilstošas metodes personu atpazīšanai. Tāpat ir vērts atzīmēt, ka, piemēram, musulmaņu sievietes, kuras saskaņā ar islāma reliģiju sadzīvē lieto galvassegas, nenoņem tās arī ceļojot, fotografējoties u.t.t., jo attiecīgo galvassegu galvenais mērķis ir aizsegt sievietes matus no vīriešiem. Līdz ar to, šīs personu grupas pārstāvju atpazīšana pēc fotogrāfijas būtu atvieglota, ja arī fotogrāfijā tiem būtu atļauta iespēja lietot galvassegas.

Satversmes tiesa savā 2001.gada 5.decembra spriedumā lietā Nr.2001-07-0103 secināja, ka vienlīdzības princips, kas izriet no 91.panta pirmā teikuma, „liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.” Reliģijas brīvība veido vienu no cilvēku dažādības pamatiem un pēc savas būtības prezumē diferencētu pieeju tiesību ietvaros. Kā jau tika minēts augstāk, citu valstu praksē ir sastopami cilvēktiesībām atbilstošie līdzekļi to pašu leģitīmo mērķu sasniegšanai. Svarīgi atzīmēt, ka Konvencijas 1.pants uzliek dalībvalstīm par pienākumu nodrošināt ikvienam tajā noteiktās cilvēktiesības, respektīvi, dalībvalstis nevar nepamatoti ignorēt cilvēktiesībām atbilstošo tiesību mehānismu ieviešanu arī nacionālajā līmenī.

Nemot vērā minēto argumentāciju, Tiesībsargs uzskata Noteikumu 7.pielikuma 4.6.apakšpunkta regulējumu par nesamērīgu un piedāvāja grozīt to, papildinot spēkā esošu tiesību normu ar vārdiem „izņemot, ja tas ir saistīts ar reliģisko pārliecību”.

2007.gada 20.novembrī spēkā stājās Ministru kabineta noteikumi Nr.775 „Pasu noteikumi”, kuru 7.pielikuma 1.10.punktā ir noteikts, ka pasēs attēlā „persona ir bez galvassegas, izņemot gadījumu, ja persona reliģisku apsvērumu dēļ galvassegu valkā ikdienā un galvassega neaizsedz seju vai tās daļu”. Minētais regulējums atbilst

Tiesībsarga 2007.gada 4.aprīļa vēstulē paustajam priekšlikumam un ir uzskatāms par cilvēktiesībām atbilstošu.

[1] Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova, no. 45701/99, Case Of The Moscow Branch Of The Salvation Army v. Russia, no. 72881/01 u.c.

[2] Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums Case Of The Moscow Branch Of The Salvation Army v. Russia, no. 72881/01, § 57

[3] turpat, § 77

[4] http://www.passport.gov.uk/general_photos_standards.asp (aplūkots 03.04.2007)

[5] <http://www.bmi.bund.de> (aplūkots 03.04.2007)

[6]

<http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/4F514BFA4B2C10CBC225709100272F39> (aplūkots 03.04.2007)

[7] <http://www.netherlands-embassy.org/files/pdf/matrixENG.pdf> (aplūkots 03.04.2007)

[8] http://www.politi.dk/NR/rdonlyres/8E37DFDF-9B14-48E9-A9E2-5F1D171393EC/0/1058_pasplakat_A4_web.pdf (aplūkots 03.04.2007)